

Практическая значимость. Практическая ценность результатов исследования заключается в возможности использования предложенных мер. Практическое решение проблем связанных с необходимостью обеспечения прибыльности, но и также как самого существования предприятия не только сегодня, но и в перспективе.

Ключевые слова. *Стратегия, стратегия предприятия, развитие, стратегия развития, усовершенствование стратегии.*

STRATEGIES FOR IMPROVING ENTERPRISE COMPETITIVENESS

GONCHAROV Y.V., LAPCHIK Y.Y.

Kyiv National University of Technologies and Design

Kyiv National University of Technologies and Design

Purpose. The determination of theoretical aspects and developing of practical recommendations as for the improvement of enterprise development strategy.

Methods. Theoretical and Methodological basis of the research, which is based on the studies of national and foreign scientists which examined issues of strategic enterprises management of enterprises and organizations field. Designation of the main and entirely universal ways of improvements of the development strategy of enterprises.

Results. The main branches of activities were investigated which may be the most advanced by the profit rank, prospects of further market development and the increase of the assets in value etc.

Scientific novelty. The novelty of the obtained results is in the elaboration of theoretical ideas and methodological tools as for the improvement of strategy planning of economical advancement of enterprises.

The practical significance. The practical utility of the obtained research results is in its feasibility of using the offered actions. The practical solution of problems which concerned with providing the profitability and also life existence of a business not only now but also in the prospect.

Key words. *Strategy, business strategy, development, development strategy, improvement of strategy.*

УДК 378.091

НАСТИЧ Т.П.

Чернігівський державний інститут економіки і управління

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ КУЛЬТУРИ ТА МИСТЕЦТВА В УКРАЇНІ

Мета. *Визначити проблемні питання, напрями й механізми удосконалення державної підтримки вітчизняної культури та покращення фінансового стану культурно-мистецьких закладів.*

Методика. *Використаний загальновідомий метод абстрактно-логічний (теоретичні узагальнення та формування висновків); аналітичний; системний та структурний.*

Результати. *Знайшли практичне застосування в діяльності Міністерства культури України, було запропоновано на перспективу удосконалення існуючих та*

створення нових засобів і механізмів фінансового забезпечення, серед яких самофінансуванню належить важлива роль.

Наукова новизна полягає у заміні існуючого затратного механізму виділення коштів з державного бюджету на цільовий.

Практична значимість полягає в тому, що теоретичні положення і висновки статті, що розкривають сутність проблеми фінансування розвитку культури та мистецтва в Україні, визначені напрями та механізми її удосконалення, державної підтримки вітчизняної культури та джерела покращення фінансового стану культурно-мистецьких закладів.

Ключові слова: державна політика, культура, мистецтво, нормативно-правова база, механізми державного управління, джерела фінансування.

Вступ. Проблема фінансового забезпечення соціальної сфери – одна з найбільш досліджуваних у сучасній економіці. Об'єктом наукового аналізу стають заклади освіти, науки, здоров'я, фізкультури та спорту, туризму. Водночас, організаційно-економічна діяльність закладів культури та мистецтва до сьогодні системно не вивчалася. Як відомо, нормативно-правова й економічна база галузі затверджена законодавчо в Україні покликана забезпечити належну фінансову організацію й функціонування культурно-мистецьких закладів. Водночас, на сьогодні вона є недостатньо розробленою. Як наслідок ситуація фінансового забезпечення закладів культури та мистецтва перебуває у скрутному становищі.

Розкрити особливості державного регулювання фінансової діяльності закладів культури та мистецтва в Україні, охарактеризувати стан сучасного фінансування галузі, окреслити напрями та механізми удосконалення державної підтримки, виявити джерела покращення стану культурно-мистецьких закладів, та ефективні шляхи їх розвитку – є актуальним завданням нашого дослідження.

Постановка завдання. Культурно-освітній галузі належить провідна роль у забезпеченні соціального урегулювання суспільства. Саме вона формує необхідні умови для розвитку й самореалізації особистості у сучасному світі; сприяє засвоєнню національних і культурних цінностей, вихованню національної гідності громадян; забезпечує збереження та поширення культурної спадщини. Організація, управління та фінансування закладів культури і мистецтва в Україні обумовлені державною культурною та освітньою політикою. Як підкреслюється в Концепції державної політики в галузі культури, сучасний стан розвитку галузі характеризується неефективним використанням наявних культурних і творчих ресурсів, розмиванням духовних орієнтирів, руйнуванням цілісної мережі закладів, підприємств, організацій та установ культури.

Мета статті – охарактеризувати напрями та механізми державного регулювання фінансового забезпечення сучасних закладів культури та мистецтва в Україні. **Стан розробки.** У сучасних вітчизняних дослідженнях до окремих теоретичних і практичних аспектів державної політики у сфері культури звертаються В.П. Андрущенко, Ю.П. Богущкий, І.Д. Безгін, В. Журавський, В.Г. Кремень та інші [1, 2, 3, 4].

Серед дослідників проблем державної політики варто назвати В. В. Ребкала, В. Тертичку та ін. [5]. В. Тертичка навіть зробив припущення, що в нашій країні вийшло друком чи найбільше досліджень з цієї тематики порівняно з країнами СНД і Центрально-Східної Європи [6]. Питанням зарубіжного досвіду фінансування освіти присвячені дослідження таких вчених, як А. Адамський, Т.М. Боголіб, А.Б. Віфлеємський, В.С. Журавський, І.С. Каленюк та інші [7, 8, 9, 10]. Разом із тим, поряд із загальними проблемами ефективного функціонування сфери освіти, існують специфічні проблеми, пов'язані з особливостями кожної підгалузі. Певні особливості мають і вищі навчальні заклади культури і мистецтва, зобов'язані готувати такі висококваліфіковані кадри, які повною мірою служитимуть цілям державної культурної політики.

Результати дослідження. Державна політика у сфері культури – це діяльність держави, спрямована на максимально можливе забезпечення основної ролі культури в розвитку і самореалізації сутнісних сил людини, збереження національної самобутності народів, утвердження їх гідності. Основними завданнями державної політики у сфері культури є забезпечення: необхідних організаційно-управлінських, правових, фінансово-економічних умов для створення, збереження та поширення культурних цінностей в суспільстві з метою максимального задоволення культурних запитів різних суспільних груп; прав громадян у сфері культури – свободи творчості, доступу до культурно-мистецьких цінностей; вільного функціонування і розвитку всіх існуючих на території країни національних культур, включаючи і культури національних меншин; спадкоємності культурного розвитку, збереження єдиного культурного простору держави. На початковому етапі розбудови незалежної України політику державної підтримки культури визначали такі складові:

- фінансова підтримка (повна або часткова) державних і комунальних закладів культури та мистецтва з бюджетів відповідних рівнів;
- бюджетне фінансування масових культурних закладів;
- обмежені податкові пільги неприбутковим та благодійним організаціям;
- недостатньо розвинуті механізми конкурсної підтримки культурно-мистецьких проектів.

Ця політика не забезпечила стабільного розвитку галузі, але дала змогу зберегти багато закладів культури і мистецтв, які залишилися ще з радянських часів. За роки незалежності в Україні були створені нові засади державної політики у сфері культури, які відповідають загальноновизнаним у світі демократичним принципам. З'явилися реальні можливості для вільного розвитку вітчизняної культури, свободи творчості митців, досягнення і збереження цілісності української національної культури, її інтеграції в європейський і світовий культурний простір.

Мета державної політики в Україні щодо розбудови культури та мистецтва полягає у створенні умов для духовного становлення особистості і творчої самореалізації кожного громадянина. Відповідно до основ законодавства про культуру для фінансової підтримки культурно-мистецьких закладів можуть утворюватися державні та місцеві фонди розвитку культури. Порядок створення і використання коштів таких фондів визначається положеннями, що затверджуються в установленому

порядку. У сучасних умовах в Україні культура не стала пріоритетним напрямом державної політики. Політична і управлінська еліта поки що недооцінює важливої ролі культури в процесах державотворення, розвитку всіх сфер суспільного життя, у формуванні інтелектуального потенціалу суспільства. Свідченням цього є відсутність цілісної концепції розвитку вітчизняної культури, належної законодавчо-нормативної бази культурної сфери, здійснення бюджетної політики фінансування культури за «залишковим принципом», тобто в останню чергу або ж за дуже скороченими нормативами та нормами.

В Україні прийнято ряд законів та законодавчих актів, що регулюють різні аспекти культурної діяльності. Але всі вони внутрішньо суперечливі та далеко не повні, закони приймалися в різні роки та базуються на досить різних концептуальних засадах. Держава гарантує необхідні асигнування на розвиток культури в розмірі, не менше ніж 8% від національного доходу України. Цієї нереалістичної цифри не вдавалося досягти жодного разу через економічні обмеження та недостатні юридичні умови для недержавних джерел фінансування. Обсяг державного фінансування культури з середини 1990-х років коливається на рівні 0,44-0,77 % ВВП.

Утворився й дедалі збільшується розрив між так званою офіційною культурою, що фінансується з бюджету, і незалежною та орієнтованою на сучасні потреби культурною діяльністю; стала хронічною проблема неадекватного фінансового забезпечення галузі культури; суттєво погіршилася економічна структура видатків місцевих бюджетів на галузь культури; розрізнені культурні заходи так і не склалися в єдину програму послідовного культурного розвитку.

Власні доходи культурних установ залишаються незначними через обмеження культурного законодавства. Згідно з законом про неприбутковість організацій, а більшість культурних установ можна віднести саме до них, накладаються великі обмеження на можливість провадження цими установами комерційної діяльності, навіть коли вона є їх прямою статутною діяльністю. Це дуже обмежує можливість доходів для мистецьких установ. У сучасній практиці державного фінансування культури виявляються численні недоліки:

- відсутність чітких пріоритетів у фінансуванні культури;
- незбалансованість структури бюджетних видатків за напрямками та їх нестабільність;
- недофінансування з бюджету культурної галузі.

Практично незахищеними залишилися працівники закладів культури, заробітна плата яких знаходиться на останньому місці серед працюючих в галузі економіки, що призвело до їх скорочення удвічі. Не виконує своїх повноважень і держава щодо фінансування закладів культури і мистецтв. За останні роки бюджетне фінансування галузі культури і мистецтв не забезпечує більше половини коштів, які потрібні для їх утримання. На тлі тривалого економічного зростання спостерігається погіршення стану фінансування культури. Рівень фінансування культури як частки ВВП не тільки не зростає, відповідно до вимог законодавства, а навпаки, постійно зменшується. За таким показником, як частка витрат на фінансування культури у ВВП, Україна постійно відстає від інших країн світу. Загальна світова тенденція полягає в тому, що чим більше виробництво ВВП у розрахунку на душу населення, тим вище частка цих витрат на

культуру у ВВП. У нашій країні якнайочевидніше проявляється вся парадоксальність ситуації: за зростання ВВП якість життя суспільства (одним із головних показників якої виступає культура) знижується.

Кризовий стан у фінансуванні культурної сфери поглиблюється в умовах зростання цін на товари, роботи та послуги, що надаються установам культури, та росту видатків на оплату праці в економічній структурі видатків. При цьому кризові явища в сфері культури є наслідком недостатнього рівня державного фінансування, неефективність існуючих механізмів залучення додаткового фінансування, та недосконалих форм та методів витрачання бюджетних коштів. Постійне погіршення економічного забезпечення впливає на матеріально-технічну базу культури та призводить до погіршення стану галузі (збереження пам'яток історії і культури, музейних експонатів і архівних фондів, інформаційної і культурної ізоляції регіонів, занепаду міської та сільської інфраструктури). Через такий стан фінансування зростає загроза втрати культурної спадщини, розриву єдиного культурно-інформаційного простору, обмеження участі України у світовому культурному обміні та інших негативних тенденцій. Для вирішення складних соціокультурних проблем необхідне переосмислення сучасної державної політики у сфері культури, її пріоритетних напрямів, завдань і механізмів реалізації. Усе це ставить проблему не тільки нарощування фінансування культури з державного бюджету, а й удосконалення засобів і механізмів фінансування в культурній галузі. Виходячи із реалій сьогодення, заклади все більше вимушені розраховувати на власні надходження, вишукувати нові джерела фінансування, хоча в деяких питаннях необхідна й підтримка уряду.

Скорочення бюджетного фінансування – це чинник, який може суттєво впливати на діяльність ВНЗ загалом. Як зазначено в Бухарестській Декларації, «дуже складно підтримувати високі академічні та етичні стандарти за відсутності достатнього державного фінансування вищої освіти. Нестача фінансування може нанести шкоду ідеї вищої освіти як суспільного блага та ускладнити для ВНЗ забезпечення широкого доступу та підтримку високих стандартів поведінки» [11].

На наш погляд, повнота і стабільність державного фінансування демонструє ставлення влади до культурно-освітньої галузі. Проблеми з фінансуванням порушують не тільки права громадян на забезпечення їх первинних потреб, а й унеможливають повноцінну самореалізацію працівників ВНЗ як учених і дослідників; заперечують розвиток самоосвіти й підвищення кваліфікації працівників, й загалом підривають авторитет закладів в очах потенційних замовників – абітурієнтів та роботодавців.

Значимо, що особливістю формування державної політики у сфері освітніх послуг в умовах євроінтеграції та інноваційного розвитку України є те, що в ході розвитку ринкових відносин і стабілізації економіки функції прямого впливу держави на сферу освіти й культури мають концентруватися на гарантуванні конституційних засад, якості і справедливості. Удосконалення державної політики в сфері вищої освіти має здійснюватися в напрямі надання більшої автономії навчальним закладам та вироблення гнучких механізмів державного управління вищими закладами.

Таким чином, сучасний стан економічного розвитку культурно-освітньої сфери в Україні потребує суттєвого ефективного втручання з боку держави. Що передбачає:

1. Централізацію й посилення державного контролю в галузі культури з метою покращення її фінансової ситуації. Держава як головний представник суспільних інтересів має не лише фінансувати культурні установи, а й здійснювати контроль за їх діяльністю, на предмет цільового використання коштів.

2. Децентралізацію фінансування – покладання значної частини фінансової відповідальності щодо культурної сфери з державного на обласні та місцеві бюджети. Проте, сьогодні децентралізація призвела до різкого погіршення фінансового становища багатьох закладів культури [12].

3. Збільшення бюджетних видатків на культуру. Джерелом покращення фінансового стану закладів культури можуть бути: як збільшення бюджетного фінансування, так і розширення інших джерел фінансових надходжень. На жаль, щодо першого джерела на даний час навряд можна сподіватися суттєвого збільшення видатків бюджету, тому реально сприяти зміцненню фінансового становища закладів може залучення додаткових джерел: спонсорських, підприємницьких, міжнародних фондів, кредитних ресурсів [13].

Висновки. Як бачимо, державне регулювання фінансово-економічної діяльності освітньо-культурних закладів має свою специфіку. Сьогодні підтримка розвитку сфери з боку держави відбувається переважно за залишковим принципом, коли більшість установ часто втрачають джерела фінансування взагалі. Водночас, доля галузі, її подальший ефективний розвиток залежить не лише від нарощування фінансування з державного бюджету, а й від удосконалення існуючих та створення нових засобів і механізмів фінансового забезпечення, серед яких самофінансуванню належить важлива роль.

Удосконалена нормативно-правова база, наявність необхідної управлінської структури пристосованої до нових внутрішніх і зовнішніх умов – має стати гарантом економічно-фінансової діяльності освітньо-культурної галузі й не допустити розпаду наявної мережі закладів культури і мистецтва.

Список використаної літератури

1. Українська культура в європейському контексті / Ю.П.Богущий, В.П.Андрущенко, Ж.О.Безвершук, Л.М.Новохатько // [за ред. Ю.П.Богущького]. — К. : Знання, 2007. – 679 с.
2. Безгін О.І., Клименюк М.М., Кочарян І.С. Проблеми підготовки мистецьких кадрів / О.І. Безгін, Клименюк М.М., Кочарян І.С // – К.: ВПП «КОМПАС», 2006. –200 с.
3. Журавський В. С. Державна освітня політика: поняття, системність, політичні аспекти / В. С. Журавський // Правова держава: щорічник наук. праць. – Вип. 14. – К. – 2003. – С. 20–30.
4. Кремень В. Модернізація системи освіти як чинник інноваційного розвитку держави / В. Кремень // Освіта України. – 2003. - № 34 (13 трав.). – С. 2.
5. Державна політика: аналіз та механізми її впровадження в Україні: Навч. посіб. / Кол.авт. За заг.ред. В.А.Ребкала, В.В.Тертички. – К.: Вид-во УАДУ, 2000. – 232 с.
6. Тертичка В. В. Державна політика: аналіз та здійснення в Україні / В. В. Тертичка // – К.: Вид-во «Основи». – 2002. – 750 с.

7. Адамский А. И. Становление образовательной деятельности / А. И. Адамский // – 2002. – № 6. – с. 32–33
8. Боголіб Т.М. Фінансове забезпечення розвитку вищої освіти і науки в трансформаційний період: Монографія: – К.: , 2006 – 508 с.
9. Вифлеемский А.Б. Экономика образования: Учебное пособие в 2 кн. Книга 1. М.: Народное образование, 2003. – 368 с.
10. Каленюк І.С. Освіта в економічному вимірі: потенціал та механізм розвитку: [монографія] / І.С.Каленюк// – К.: ТОВ «Кадри», 2001. – 326с.
11. Бухарестская декларация этических ценностей и принципов высшего образования в Европе // Высшее образование сегодня. – 2005. – № 5. – С. 14–15.
12. Груздова К.Є. Механізми вдосконалення державної підтримки сфери культури в Україні шляхом бюджетного фінансування / К.Є.Груздова // Держава та регіони. Серія: Державне управління. – 2010. – №2. – С.106–108.
13. Крисіна Ірина. Фінансування галузі культури з державного бюджету у розрізі бюджетних програм Міністерства культури і туризму України / Ірина Крисіна // Ринок цінних паперів України. – 2011. – № 1/2. – С.31-40. – (Макроекономіка).

Рекомендовано до публікації д.е.н., проф. Каленюк І.С.
Стаття надійшла до редакції 20.12.2013

ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ УЧРЕЖДЕНИЙ КУЛЬТУРЫ И ИСКУССТВА В УКРАИНЕ

НАСТИЧ Т.П.

Черниговский государственный институт экономики и управления

Цель. Определить проблемные вопросы, направления и механизмы совершенствования государственной поддержки отечественной культуры и улучшения финансового состояния заведений культуры и искусства.

Методика. Использован общеизвестный метод абстрактно - логический (теоретические обобщения и формирования выводов); аналитический, системный и структурный.

Результаты. Нашли практическое применение в деятельности Министерства культуры Украины, было предложено на перспективу усовершенствования существующих и создания новых средств и механизмов финансового обеспечения, среди которых самофинансированию принадлежит важная роль.

Научная новизна заключается в замене существующего затратного механизма выделения средств из государственного бюджета на целевой.

Практическая значимость заключается в том, что теоретические положения и выводы статьи, раскрывающие сущность проблемы финансирования развития культуры и искусства в Украине, определены направления и механизмы ее совершенствования, государственной поддержки отечественной культуры и источники улучшения финансового состояния культурных заведений .

Ключевые слова: *государственная политика, культура, искусство, нормативно - правовая база, механизмы государственного управления, источники финансирования.*

STATE REGULATION OF ART AND CULTURE ESTABLISHMENTS FUNCTIONING IN UKRAINE

NASTYCH T.P.

Chernihiv State Institute of Economics and Management

The article elucidates the problematic of financing cultural activity in Ukraine, defines the ways and mechanisms of improving state support of culture and the sources of improving financial condition of art and culture establishments. The peculiarity of forming state education policies in terms of euro integration and the innovative development of Ukraine is that due to the development of market relations and due to economy stabilization, the functions of the state's direct influence on the sphere of education have to focus on ensuring constitutional efficacy, quality and justice. State policies improvement in the sphere of higher education has to focus on increasing the autonomy of education establishments and developing flexible mechanisms of managing higher education establishments.

Keywords: *state policy, culture, art, normative and legal basis, mechanisms of state management, sources of financing.*

УДК 338.24

ЗАЙЦЕВА О. І.

Херсонський національний технічний університет

ВИБІР ГНУЧКИХ СТРАТЕГІЧНИХ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ ЇХ ЗДІБНОСТЕЙ ДО САМООРГАНІЗАЦІЇ

Мета. *Обґрунтування процедури вибору гнучких стратегічних методів управління підприємствами на основі використання їх здібностей до самоорганізації.*

Методика. *Використаний метод класифікації при дослідженні семантичних складових поняття «самоорганізація», метод синтезу та аналізу при визначенні поняття «самоорганізація», метод абстрагування при обґрунтуванні необхідності застосування гнучких стратегічних методів управління підприємствами.*

Результати. *У ході дослідження виявлено, що процеси самоорганізації властиві для усіх складних соціально-економічних систем. Наголошено, що сучасні підприємства мають здібності не тільки до самоорганізації і саморегулювання, але й до відповідного впливу на зовнішнє середовище з метою власного життєзабезпечення і подальшого саморозвитку. А також запропоновано матрицю вибору гнучких стратегічних методів управління в залежності від рівнів самоорганізації підприємства і стадії його життєвого циклу.*

Наукова новизна. *Обґрунтовано доцільність застосування науково-методичного підходу до вибору гнучких стратегічних методів управління підприємствами на різних етапах життєвого циклу з урахуванням їх здібностей до самоорганізації.*

Практична значимість. *В результаті проведеного дослідження запропоновано матрицю вибору гнучких стратегічних методів управління в залежності від рівнів самоорганізації бізнес-процесів на підприємстві і доцільного та ефективного застосування даних методів в залежності від життєвого циклу підприємства.*